האשה נקנית פרק ראשון קידושין

אמור לחכמה אחותי את. שתהא בקי בה כאחותך שאסורה לך. אי נמי מסיפא דקרא ומודע לבינה תקרא שתהא ב) ידוע לך: **לחלים ביד גבור.** שנלחם בהם עם אויביו: **כן בני הנעורים.** תלמידיו של אדם הקרויין בניו כמו שאמר יחזקיהו (ד"ה ג כט) בני עתה אל תשלו ואומר הנה אנכי והילדים אשר נתן לי וגו' (ישעיה ח): **אשר מלא את אשפתו מהם.** משום דדמיינהו לחלים נקט לשון מילוי לאשפה: **אם אויביו בשער.** סיפא לאשרי הגבר הוא: **נעשו אויביו.** מתוך שמקשים זה לזה ואין זה מקבל דברי זה: **אם וכב בסופה.** הכי דריש לה ספר מלחמות מלחמה שעל ידי ספר אהבה יש בסופה: **ושמשם את דברי אלה סם חם.** שלא שאינו חסר שום הלכה: **מה שהנאתך.** כל מה שדעתך נוחה הימנו ואפי' דבש וכל מיני מתיקה שקשים למרה ג): **נומי.** למתיס בורפיליו"ש בלע"ז: **אם תעיב.** לקח טוב: **שאת.** תתנשא על יצרך: **משאו ומתנו.** של יצר הרע באדם להטעיתו: **ואם אתה רולה.** עסוק בתורה ואתה מושל בו: **לל היום.** קרא יתירא הוא ללמדנו שכל שעות היום רעתו מתחדשת: **מנוול זה.** יצר הרע מתגרה בך: **מתפוצץ.** שהתורה כאש נמשלה ד) המתפעפע את הנכרל: **אלא כמו בידו היא.** בתמיה כלום יכול להרגיל לה אנשים להשיאה דאמר קרא ואת בנותיכם תנו לאנשים: **ראה חייס.** אומנות שתחיה בו עם אשה מקיש אומנות לאשה: **אם אשה.** ה) דאמור כאן אשה ממש היא כשם שמלינו שחייב אדם להשיאו אשה כך חייב כו': **מאי ביניייהו.** מאי קא מוסיף ר' יהודה: **עיסקא.** אם למדו שאורה לת"ק הרי למדו חייס לרבי יהודה דאתי לטעמא אומנות דוקא דכמה פעמים אתין לו במה לעשות שאורה ועומד ומלסטס: **דמיחייב אנא למיעבד נברא.** כגון לגולו ולפדותו והכי משמע מתני' כל מלות שהאב מצווה על מעשה הבן: **המוטלת על הבן.** כגון כיבוד ומורא: **סיפק.** יכול שאין מוחה בידו: **רשות אחרים.** בעלה: **נפגרשה.** מבעלה הרי היא כאחיה במלות כיבוד: **ודאי בהלאה אי אפשר.** ו) להקישה שאין הכאה כלפי מעלה: **וכן בדין.** שיוקשו לכיבוד ומורא על הבן שהרי אף הן שותפין למקום בו: **שנשה שותפין הן.** מפרש בגרייתא במסכת נדה איש מזריע לוכן שבו אשה מזרעת אוהם שבו והקדוש ברוך הוא נופח בו נשמה מראה עין ושמיעת אוזן ז) ולידות: מסדלתו

אם ברזל הוא מתפוצץ. תימה להא קרא משמע שהפטיש מפוצץ סלע ומשברו א) וכן קשה בפרק ד) דיני ממונות (סנהדרין דף לד.) דקאמר מה פטיש מתחלק לכמה גילוות אף דברי תורה מתחלק לכמה טעמים ושם גרים דשב"ש מחלק ול"ג מתחלק ב) ויש ג) שגורס כאן אם ברזל הוא ו) מפעפע ואם סלע הוא מתפוצץ שנאמר הלא כה דברי כאש וכפטיש יפוצץ סלע שהאש מפעפע הברזל והפטיש מפוצץ את הסלע ור"ת מפרש שהסלע משבר ג את הברזל וה"ק וכפטיש יפוצץ מכח סלע ד) כדאמר במדרש ו) מעשה באחד שלקח סנפיריון ה) לבודקו נתנו על הסדן והכה בקורנס נשבר הקורנס ונחלק הסדן והסנפיריון לא זז ממקומו ז) ח): **שיש רשות אחרים עליה.** ואע"ג דמעשה ידיה לבעלה מדרבנן בעלמא ט) מ"מ אינה מצוה אצל אביה אלא אצל בעלה ז):

כנד

1 ג) א אמור לחכמה אחותי את וגו' ואומר 2 קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך ואומר 3 כחצים ביד גבור כן בני הנעורים ואומר 4 חצי גבור שנונים ואומר 5 חציך שנונים עמים תחתיך יפלו ואומר 6 אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער מאי את אויבים בשער אמר רבי חייא בר אבא אפי' האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה שנאמר 7 את והב בסופה אל תקרי בסופה אלא בסופה: ג) ת"ר 8 ושמתם סם תם נמשלה תורה כסם חיים משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו ואמר לו בני כל זמן שהרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה ד) נומי כך הקב"ה אמר להם לישראל בני ה) בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה ו) אין אתם נמסרים בידו שנאמר 9 הלא אם תטיב שאת ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו שנא' לפתח חטאת רובץ ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו בך שנאמר ואליך תשוקתו ואם אתה רוצה אתה מושל בו שנאמר ואתה תמשל בו ז) ת"ר קשה יצר הרע שאפילו יוצרו קראו רע שנאמר 10 כי יצר לב האדם רע מנעוריו ח) אמר רב יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר 11 רק רע כל היום ואמר ט) ר"ש בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר 12 צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר י) אלהים לא יעזבנו בידו תנא דבי ר' ישמעאל בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ שנאמר 13 הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע אם אבן הוא נימוח שנאמר 14 הוי' כל צמא לכו למים ואומר 15 אבנים שחקו מים: להשיאו אשה: מנלן דכתיב 16 קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים ב) בשלמא בנו בידו אלא בתו בידו היא הכי קאמר להו ג) ניתן לה מידי ד) ולבשייה ונכסייה כי היכי דקפצו עלה אינשי: ללמדו אומנות: מנלן אמר חזקיה דאמר קרא 17 ראה חיים עם אשה אשר אהבת אם אשה ממש היא כשם שחייב להשיאו אשה כך חייב ללמדו אומנות אם תורה היא כשם שחייב ללמדו תורה כך חייב ללמדו אומנות: ויש אומרים אף להשיטו בנהר: מאי טעמא חיותיה הוא: רבי יהודה אומר כל שאינו מלמדו אומנות מלמדו ליסטות: ליסטות ס"ד אלא כאילו מלמדו ליסטות מאי בינייהו דאגמריה עיסקא: כל מצות האב על הבן וכו': מאי כל מצות האב על הבן אילימא כל מצותא דמיחייב אבא למיעבד לבריה נשים חייבות והתניא ה) האב חייב בבנו למולו ולפדותו אביו אין אמו לא אמר רב יהודה הכי קאמר כל מצות האב המוטלת על הבן לעשות לאביו אחד אנשים ואחד נשים חייבין תנינא להא דת"ר ו) איש אין לי אלא איש אשה מנין ז) כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים א"כ מה ת"ל איש איש ח) סיפק בידו לעשות אשה אין סיפק בידה לעשות מפני שרשות אחרים עליה אמר רב אדי בר אבין אמר רב ט) ת"ר נאמר 18 כבד את אביך ואת אמך ונאמר 19 כבד את ה' מהונך י) השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום ח) נאמר 20 איש אמו ואביו תיראו ונאמר 21 את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד השוה הכתוב מוראת אב ואם למוראת המקום נאמר 22 מקלל אביו ואמו מות יומת ונאמר 23 איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו השוה הכתוב ברכת אב ואם לברכת המקום אבל בהכאה ודאי אי אפשר וכן בדין ששלשתן שותפין בו ט) ת"ר שלשה שותפין הן באדם הקב"ה ואביו ואמו בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקב"ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני ק) תניא רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו

ב. שאין הפטיש מתחלק אלא הסלע. תוס' סנהדרין לד. ולא יתכן להגיה כן כלל דמה לו להזכיר הפטיש הר"ל למימר מה סלע מתחלק ועוד בהך דהכא משמע שהברזל מתפוצץ. תוס' סוכה נב. ג. כתוס' הרא"ש כתוב. שיש סלע שמשבר. ד. ואע"ג דלא כתיב יפוצצנו סלע הרבה פסוקים יש כענין זה, אבנים שחקו מים פי' שחקו אותן המים. **שם.** ה. הוא אבן ספיר. תוס' סוכה נב: ו. וקשה לפ"ת דבריש מס' תענית (ד.) אמר כל ת"ח שאינו קשה כברזל אינו ת"ח שנאמר כפטיש יפוצץ סלע אלמא פטיש קשה ופוצץ את הסלע. **שם.** ז. ואינה יכולה לשמש אביה. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

שכו א מיי' פ"ב מה"ל סנהדרין הלכה ז סמג עשין כז טוש"ע חו"מ סימן י סעיף א:
שכז ב מיי' פ"ב מה"ל אישות הל' ז סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סימן קיג סעיף ה:
שכח ג ד מיי' פ"ו מה"ל ממרים הל' ו סמג עשין קיג טוש"ע י"ד סימן רמ סעיף יז:
שכט ה מיי' שם הלכה ח:

מוסף רש"י

כן בני הנעורים. אלו התלמידים שאדם מעמיד מנעוריו (תהילים קכב ד). **אשר מילא את אשפתו.** מאותם מוצים. **לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער.** תלמידי חכמים שמנצחים זה את זה בהלכה ומראים כאויבים זה לזה (שם ה). **נומי.** בגר מתא ומלעבו (ע"ז י. ושם ניתא). **ובראתי לו תורה תבלין.** שהיא מבטלת את היהרגי עבירה, כדאמר אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח כו' (ב"ב טז:). **רק רע כל היום.** כל היום רעתו מתוספת (סוכה נב:). **ה' לא יעזבנו בידו.** בתהיה כתיב (שם). **הלא כה דברי כאש.** והאש מפעפע את הברזל, והיינו מתפוצץ, שהגילות ניתנין ממנו (שם). **כאש.** שממתק כל גופו (תענית ד.). **וכפטיש יפוצץ סלע.** מתחלק הסלע על ידו לכמה גילות (שבת פח:). **לכו למים.** ממשלה תורה למים, וכתיב אבנים שחקו מים (שם). **בשלמא בנו בידו.** לנקם לו אשה, שדרכו של איש לחזר על אשה, אלא בתו בידו היא. וכי דרך אשה לחזר על איש (כתובות נב:). **איש סיפק בידו לעשות.** לכבד את אביו, שאין אימת אמיתי עליו (לקמן לה.). **השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום.** נגזירה שוה (ב"מ לב.).

תורה אור השלם

1. אָמֹר לְחָכְמָה אֲחֹתִי אָתְּ וּמוֹדַע לַבִּינָה תִּקְרָא:
משלי ז ד
2. קָשְׁרֵם עַל אֶצְבְּעֹתָיִךְ כְּתָבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ:
משלי ז ג
3. כַּחִצִּים בְּיַד גִּבּוֹר כֵּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים:
תהלים קכז ד
4. חִצֵּי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחֲלֵי רְתָמִים:
תהלים קכ ד
5. חִצֶּיךָ שְׁנוּנִים עַמִּים תַּחְתֶּיךָ יִפְּלוּ בְּלֶב אוֹיְבֵי הַמֶּלֶךְ:
תהלים מה ו
6. אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת אַשְׁפָּתוֹ מֵהֶם לֹא יֵבֹשׁוּ כִּי יְדַבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר:
תהלים קכז ה
7. עַל כֵּן יֵאָמֵר בְּסֵפֶר מִלְחֲמֹת יְיָ אֶת וָהֵב בְּסוּפָה וְאֶת הַנְּחָלִים אַרְנוֹן:
במדבר כא יד
8. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:
דברים יא יח
9. הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ:
בראשית ד ז
10. וַיִּרַח יְיָ אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל לִבּוֹ לֹא אֹסִף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו וְלֹא אֹסִף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי:
בראשית ח כא
11. וַיַּרְא יְיָ כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל יֵצֶר מַחְשְׁבֹת לִבּוֹ רַק רַע כָּל הַיּוֹם:
בראשית ו ה
12. צוֹפֶה רָשָׁע לְצַדִּיק וּמְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ:
תהלים לז לב
13. הֲלוֹא כֹה דְבָרַי כָּאֵשׁ נְאֻם יְיָ וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע:
ירמיהו כג כט
14. הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם וַאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף לְכוּ שִׁבְרוּ וְאֱכֹלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוֹא כֶסֶף וּבְלוֹא מְחִיר יַיִן וְחָלָב:
ישעיהו נה א
15. אֲבָנִים שָׁחֲקוּ מַיִם תִּשְׁטֹף סְפִיחֶיהָ עָפָר אֶרֶץ וְתִקְוַת אֱנוֹשׁ הֶאֱבַדְתָּ:
איוב יד יט
16. קְחוּ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָנִים וּבָנוֹת וּקְחוּ לִבְנֵיכֶם נָשִׁים וְאֶת בְּנוֹתֵיכֶם תְּנוּ לַאֲנָשִׁים וְתֵלַדְנָה בָנִים וּבָנוֹת וּרְבוּ שָׁם וְאַל תִּמְעָטוּ:
ירמיהו כט ו
17. רְאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהַבְתָּ כָּל יְמֵי חַיֵּי הֲבֶלֶךְ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ כָּל יְמֵי הֲבָלֶךָ כִּי הוּא חֶלְקְךָ בַּחַיִּים וּבַעֲמָלְךָ אֲשֶׁר אַתָּה עָמֵל תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ:
קהלת ט ט
18. כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ:
שמות כ יא
19. כַּבֵּד אֶת יְיָ מֵהוֹנֶךָ וּמֵרֵאשִׁית כָּל תְּבוּאָתֶךָ:
משלי ג ט
20. אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא יט ג
21. אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ:
דברים יו יג
22. וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת:
שמות כא יז
23. וְאִל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ:
ויקרא כד טו

לעזי רש"י

בורפיליו"ש [בורבוליו"ש]. אבעבועות, כיבים.

תוס' ר"י הזקן

(מטיל) [מנוול]. יצר הרע. **חייותא הוא.** אם [יפול] לים יטבע. **עיסקא.** להיות סוחר [לר' יהודה לא] הוי אומנות שפעמים מפסיד ואיכא דאמרי איפכא. **ספק.** לשון ספוק שאינו ברשות אחרים, אבל אשה היא ברשות בעלה. **השוה הכתוב ברכת אב.** ששוים למיתה אחת שמגדף ומקלל אביו ואמו בסקילה. **וכן בדין.** שישוה בכל מה שאפשר שהרי שלשתן שותפים בו. **משדלתו.** מפתה אותו. תרגום וכי יפתה [שמות כב, טו] ארי ישדל. **כבוד.** דכתיב כבד את אביך, ומורא כתיב איש אמו ואביו תיראו. ולשון הר"ם במכרים (פ"א) [פ"ד ה"ב] הקדים אב לאם לכבוד והקדים אם לאב למורא, ללמד ששניהם שוין בין למורא בין לכבוד, ע"כ. לא ידעתי למה עזב טעם האמור בגמ'.

מוסף תוספות

א. מדלא כתיב והפטיש יפוצצנו סלע וכן אנו רואים שהפטיש מפוצץ סלעים. **תוס' שנת פח:** [שנת קמה: סנהדרין ז:], ספרי פ' עקב (שיטוכן נד), ג) ע"ז י:, ד) [נ"ב טז:], ה) [נכתב: הרי הוא ממסר ביד, שנאמר וכו'], ו) ספרי פ' עקב, ז) סוכה נב, ח) [שם: אימתא ר' שמעון בן לקיש], ט) [נכתב וכנ"ל ה'], [נכתב: שנאמר אביו ואמו וכו'], ומדלג"ל], י) [נכתב: שנאמר אביו ואמו מיס ואין מיס אלא תורה שנאמר הוי כל נמלך לבו למים. ועי' תענית ז ע"ב], כ) כתובות נב:, ל) [ע"ל ומנלבה. רש"ש], מ) [נעיל כנו.], נ) מ"ב פ' קדושים פרשה ג תוספתא פ"ג, ס) [נקמן לה.], ע) ב"מ לב. מ"כ פ' קדושים פרשה ג, פ) [נקמן לב ע"ב], ע"ש], צ) נדה נא, ק) מכילתא פ' יתרו פרשה ח, ר) [נכתב: שנאמר: יקונם], ש) [נ"ב פה ע"ב], ת) [נכתב: שנאמר: המאורה], ב) [נכתב: שנאמר: לקדושים], ג) [נכתב: שנאמר: אמרי"ף נוסף: והילוך רגלים. וכ"כ בנדה], ד) [ע"ל אחד ד"מן], ה) [כתוב: שנאמר: שגורסין], ו) [כתוב: הכל"ש: מתפעפע], ז) [נכתב מיכם פ' זכו מזיריה], ח) [וע"ע תוס' שבת פח: ד"ה מה ותוס' סוכה נב. ד"ה מה פטיש ותוס' סוכה נב. ד"ה אם], ט) [כתובות נח ע"ב, ע"ש],

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

משדלתו. מפתה אותו כדמתרגמינן וכי יפתה (שמות כב) מרי ישדל: **והארץ הדום רגלי.** והעובר בסתר אומר אין המקום כאן לפיכך הוא אומר כבד את ה' מהונך. ד) **מגיע לכל הארץ.** ד) משמע משתרבב ויורד למטה והזקוק קומתו גרמה כדוחק: **אמר לו כך.** ר' יהושע השיב לו כדרך שהשיב לו ר' אליעזר: **נתגרשה.** שאין אמי חייבת בכבוד אבי מהו: **מצין ריסי עיניך.** שערות שבשורת כסוי העין אתה ניכר שהיית יתום ונשרו ריסי עיניך מן הבכי כדאמרי' [בסנהדרין] (ד' קד:) והיה רבן גמליאל שומע קולה ובוכה כגדה עד שנשרו ריסי עיניו: **שבן אלמנה אתה.** ולא עליך אתה למעשה אלא ללמוד בא אתי ואמי אומר לך שכבוד שניהם שוה עליך: **העל להם מים בספל וקעקע.** קרקר להם כמו שמקרקרין לתרנגולים ולפי שלא היה צריך לעשות והוא שאלו כמו שעליו לעשות אמר לי אבא ואימא השיבו בלשון אחוק: **חזרו והודו למאמרם הראשונות.** כ"ש שחייב אדם בכבודו שאף הוא שותף בבריאתו כאביו ואמו וחייו ומותו מסורין בידו: **לאש דבוך אמת.** לא הוזקק הכתוב לומר לאש דבוך אמת אלא לפי שהיו מרגיש אחר דבריו הראשונים לומר לכבודו הזהיר ולאחר זמן חזרו והודו כששמעו סוף דבריו למדו שראש דבריו אמת: **בשעה ריבוא שכר.** היה משתכר בה שעה ריבוא דינרי זהב: **אתה מראשוניו של אביו.** והוא יאן: **מה מי שאינו מצווה ועושה לך.** שילם לו הקב"ה שכרו: **הא דר' יהודה.** דאמר סומא פטור מן המצות בב"ק פרק החובל (דף פז.): **לא מיפקידנא.** שהיה סגי נהור: **יומא טבא לרבנן.** סעודה לתלמידים: **פעם אחת היה לבוש.** דמא בן נתינה: **סירקון.** לבוש שקורין לינד"ר: **של זהב.** מרוקס ה) חוטי זהב: **פסיוני.** עוף חשוב ושמן מין שליו שירד במדבר ו): **וטורדו מן העולם.** שנענש עליו שמראה לו לרות עין על סעודתו: **ויש מטחינו בריחיים.** שהיא מלאכה קשה: ומביאו

ה) [בכמ"י: הכתוב. וכ"ה בר"ף ורא"ש. וכן בהמשך], ו) מגיגה טז., ג) [ברכות מג: ע"ש], ד) [ר"הרבע אמות" ליתא בכמ"י. וכ"ל בעור סימן כ], ה) כריתות כח., ו) [בכמ"י נוסף: רב. ובכש"ל: רב עולא בר אבא], ז) ע"ז כב:, ח) [ע"ז כג:], ט) [לקמן לב. ע"ש היטב], י) [בכמ"י נוסף: פעם אחת], כ) [ע"ז כד. ע"ש], ל) ב"ק נח. ודף פז. ע"ז ג., מ) [בכמ"י נוסף: יותר], נ) [גירסת עין יעקב וגפל קורקסון שלה והשיבו לה שלא מלעבר], ס) יומא עה: ב"ק נה., ע) [בכש"ש שבעש: ומקלרן לומר אינו כלן], פ) [בכש"י שבכי"ף: לשומר שכינתו משתבחת ויורדת למטה וכו', ע"ש עוד], צ) [בכש"י שבכי"ף ושבעש": בחוטין], ק) [עי' יומא עה ע"ב], ר) [שיך לעיל], ש) [דפרקין ה"ז (דף כ ע"ב)], ת) בדפו"ר ובתוס' שבע"י: מחוגרך (וכן בהמשך הדיבור) ועי' מהרש"ל], א) [וע"ע תוס' לקמן לב. ד"ה אוכן], ב) [ל"ל שנ:], ג) [ולקמן מ סוע"ב. (מהרש"ל. וכנמ' כמ"י לקמן שם ליתא)], ד) [דפרקין ה"ז (כ ע"ב)], ה) [בכרכות לג ע"ב], ע"ש], ו) [ובתוס' דעירובין לו. ד"ה דילמא סבר כו' מבואר יותר ועמ"ש שם על הגליון], ז) [במהרש"ל: חשוב ושמן מין], ח) [בדליתא ביומא עה:].

גליון הש"ס

גמ' שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. עיין יומות ה ע"ב תד"ה מולכם:

מוסף רש"י

כאילו דוחק רגלי שכינה. אומר בלבו אין השפינה כאן וכתיב והארץ הדום רגלי (חגיגה טז.). ריסי עיניך. שער שבמים העין היה נופל ונכפל על העין מרוב דמעות (סנהדרין קד:). עד היכן כיבוד אב ואם. כמה אדם מצווה להזהר בכבוד אב ואם (ע"ז כג:). מה עשה עובד כוכבים. וכ"ש שאינו מצווה על כך (שם). בששים ריבוא שכר. ששים ריבוא דינר היו רוצין ליתן לו ריוח (שם כד.). ולא ציערו. להקליל מצנתו (שם).

תוס' ר"י הזקן

מבין ריסי. כלומר מתנועותיך ועניינך ניכר שפקח אתה, דבן אלמנה פקח הוא ברוב שטורח בפרנסתו. הטל. דרך שחוק השיב לו, כלומר כבוד שניהם שוה עליך. מי שאינו מצווה ועושה כך. שמשלם לו הקב"ה שכרו, ששכר גדול יש למצווה ועושה שהוא מפני שמצווה ומקבל מרות המצות עליו. פסיוני. פונדי"ש בלע"ז. [וטורדו]. שאומר לו בבזוי. ויש מטחינו ברחיים ומביאו. שאומר לו בלשון רכה.

שמשדלתו בדברים [א]לפיכך הקדים [ב]הקב"ה כיבוד אב לכיבוד אם וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהבן מתיירא מאביו יותר מאמו מפני שמלמדו תורה לפיכך הקדים הקב"ה מורא האם למורא האב תני תנא קמיה דרב נחמן בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו אמר הקב"ה יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם שאלמלי דרתי ביניהם ציערוני [ג]אמר ר' יצחק כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה שנאמר [1]כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי אמר רבי יהושע בן לוי [ד]אסור לאדם שיהלך [ה]ארבע אמות בקומה זקופה שנא' [2]מלא כל הארץ כבודו רב הונא בריה דרב יהושע [ו]לא מסגי ארבע אמות בגילוי הראש אמר שכינה למעלה מראשי שאל בן אלמנה אחת את ר' אליעזר אבא אומר השקיני מים ואימא אומרת השקיני מים איזה מהם קודם אמר ליה [ז]הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך [ח]שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך בא לפני רבי יהושע אמר לו כך אמר לו רבי [ט]נתגרשה מהו אמר ליה מבין ריסי עיניך ניכר שבן אלמנה אתה הטל להן מים בספל וקעקע להן כתרנגולין דרש [י]עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה מאי דכתיב [3]יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך מאמר פיך לא נאמר אלא אמרי פיך בשעה שאמר הקב"ה [4]אנכי ולא יהיה לך אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דורש כיון שאמר [5]כבד את אביך ואת אמך חזרו והודו למאמרות הראשונות רבא אמר מהכא [6]ראש דברך אמת ראש דברך ולא סוף דברך אלא מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת [7]בעו מיניה מרב עולא עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם [8]צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד באשקלון ודמא בן נתינה שמו [9]בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שכר ורב כהנא מתני בשמונים ריבוא והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו [10]לשנה האחרת נתן הקב"ה שכרו שנולדה לו פרה אדומה בעדרו נכנסו חכמי ישראל אצלו אמר להם יודע אני בכם שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא וא"ר חנינא ומה מי שאינו מצווה ועושה כך מצווה ועושה עאכו"כ [11]דאר"ח [12]גדול מצווה ועושה [13]ממי שאינו מצווה ועושה אמר רב יוסף מריש ה"א מאן דהוה אמר לי הלכה כר"י דאמר סומא פטור מן המצות עבידנא יומא טבא לרבנן דהא לא מיפקידנא והא עבידנא השתא דשמעיתא להא דא"ר חנינא גדול מצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה אדרבה מאן דאמר לי דאין הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן כי אתא רב דימי אמר [14]פעם אחת היה לבוש סירקון של זהב והיה יושב בין גדולי רומי ובאתה אמו וקרעתו ממנו וטפחה לו על ראשו וירקה לו בפניו ולא הכלימה [15]תני אבימי בריה דרבי אבהו [16]יש מאכיל לאביו [17]פסיוני וטורדו מן העולם ויש מטחינו ברחיים ומביאו

[1]**כבד את ה' מהונך.** בירושלמי [2]דורש מהונך כמו [3]מחונך משמע שהקפיד הקב"ה על כיבוד אב ואם יותר מכבודו שבכבודו הוא אומר כבד את ה' מהונך דהיינו מחונך דמשמע ממה שחנוך כלומר אם יש לו ממון חייב ואם לאו פטור וכביבוד אב ואם נאמר כבד את אביך ואת אמך דמשמע בין שיש לו ממון ובין שאין לו והיכא דליתא ליה חייב לחזר על הפתחים לזון את אביו ואת אמו [4]: **כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה.** היינו דמלי כייף ליצריה וכדמוכח פרק [5]קמא דחגיגה (דף טז.[6]): **והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו.** בירושלמי [7]יש שהיו רגליו פשוטות על המיבה ולכך לא שייכיה: **גדול המצווה ועושה.** נראה דהיינו טעמא דמי שמצווה ועושה עדיף לפי שדוחג ומלטער יותר פן יעבור [8]ממי שאין מצווה שיש לו פת בסלו שאם ירלה יניח:

דלא מפקידנא ועבדינא. מכאן מדקדק ר"ת דנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא אע"ג דפטורות לגמרי דאפילו מדרבנן לא מיחייבי כדמוכח פרק מי שמתו [9](ברכות דף כ:) מ"מ יכולות הן לברך ואין כאן משום לא תשא את שמו לשוא (שמות כ) משום מברכות ברכה שאינה [10]לריכה [11]דאי לאו הכי היכי שמע רב יוסף והלא מפסיד כל הברכות כולן [12]: **ובאת אמו וקרעתו.** יש במדרש שהיתה מטורפת מדעתה: **יש מאכיל לאביו פסיוני.** פירוש עוף חשוב והיינו [13]מין שליו שיש במדבר [14]: **וטורדו מן העולם.** פירוש שנענש עליו שמראה לו לר עין על סעודתו ויש מטחינו בריחים שהיא מלאכה קשה ומביאו לחיי העולם הבא שמכבדו בדברים טובים ונחומים ובגמרת ירושלמי (פאה פ"א) גרסינן מעשה בשמיהם מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני פעם אחת אמר לו אביו מאין לך כל אלה אמר לו סבא מאי איכפת לך עד דטחון ואכול כלומר לעוס ואכול כעין כלבים דמדשין ואוכלים א"כ הראהו שקשה עליו ושוב מעשה באחד שהיה טוחן בריחים ואב זקן היה לו ואתא ליווי לטוחנין פירוש מלות המלך בשביל אביו לבא לעבודת המלך א"ל בנו טחון ואני אלך תחתיך לעבודת המלך שאין לה קבבה אם לבזיונך טב לך ואם למלכי טב לך:

מיסתייעא

תורה אור השלם

1. כה אמר יְיָ הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אֵי זֶה בַיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵי זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי:
ישעיהו סו א
2. וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:
ישעיהו ו ג
3. יוֹדוּךָ יְיָ כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ כִּי שָׁמְעוּ אִמְרֵי פִיךָ:
תהלים קלח ד
4. אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי:
שמות כ ב
5. כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ:
שמות כ יא
6. רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת וּלְעוֹלָם כָּל מִשְׁפַּט צִדְקֶךָ:
תהלים קיט קס

לעזי רש"י

צינד"ר [צינדי"ר]. בד של משי.

מוסף תוספות

א. דצריך לכוף את יצרו יותר. תוס' הרא"ש. ב. גבי נשים חייבות בקידוש דבר תורה. שם. ג. דהך דרשה [דלא תשא] אסמכתא בעלמא היא דהא אמרינן בפרק מי שמתו (ברכות כא.) ספק קרא אמת ויציב ספק לא קרא יחזור ויקרא ולא אסרינן מספיקא משום לא תשא, הילכך כיון שמתכוונת לברכה אין כאן משום לא תשא. שם. ד. של כל המצות ומאה ברכות בכל יום. תוס' עירובין לו. ברכת ציצית ותפילין וכמה ברכות ואמרינן בפרק המניח האי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דברכות. תוס' הרא"ש.

שלא א מיי' פ"ו מהל' ממרים הל' ז [ובכ]:
שלא ב ג מיי' פ"ה מהל' דעות הלכה ו ח טוש"ע א"ה סי' ב סעיף ו:
שלב ד ה מיי' פ"ו ממרים הל' יד סמג עשין קנז טוש"ע י"ד סי' רמ סעיף יד:
שלג ו מיי' שם הל' ז וסמג שם טוש"ע שם סעיף ד:
שלד ז מיי' פ"ז מהל' ת"ת הל' יג טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף ו:
שלה ח מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה ז טוש"ע י"ד סי' רמ סעי' ג:
שלו ט טוש"ע שם סעי' ד:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

עין משפט נר מצוה

שלו א ב טוש"ע י"ד סי' רמ סעי' כה:
שלח ג מיי' פ"ה מהל' מלכים הלכה ט:
שלט ד מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה ד
סמג עשין קיב טוש"ע י"ד סימן רמ סעיף ו:
שמ ה ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ט:
שמא ז ח מיי' פ"ד מהל' ס"ת הל' ג
ופ"ו מהל' ממרים הל' ג טוש"ע י"ד סי' רמ סעי' כ
וסימן רמב סעיף טו
[ובטור סי' רמו סכ"ה]:
שמב ט מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה ג
טוש"ע שם סי' רמ סעי' ב:
שמג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

תורה אור השלם

1. מִזְמוֹר לְאָסָף אֱלֹהִים
בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלָתֶךָ טִמְּאוּ
אֶת הֵיכַל קָדְשֶׁךָ שָׂמוּ
אֶת יְרוּשָׁלִַם לְעִיִּים:
תהלים עט א

גליון הש"ס

גמ' הריני כפרת משכבו. כעין זה במתני' רפ"ב דנגעים:

הגהות הגר"א

[א] גמ' רב אבי הוה כו' שבקה כו'. מעורפת היתה. רמב"ם. (הגר"א בספרו הל' פסוקה על הרא"ש):

מוסף רש"י

הריני כפרת משכבו. יסורין הבאין עלי לכפרתו יהיו, ולשון כבוד הוא זה, כשהוא מוכיר אביו או רבו לומר מיתתו לרע לומר כן (סוכה כ.).

תוס' ר"י הזקן

מאימך קביל. דהואיל והיא רוצה בכך רצונה זה כבודה ד). *ואע"פ שלא תקבל מאביך, שהוא חכם ריש לחוש שלפעמים יהיה לו חלישות הדעת על זה. גברא. בעל. נעיין. נראה ואבקשנו לך. דשפיר. יפה. והכיר שנטרפה דעתה וברח שלא יוכל לצאת ידי שמים. לקראת אמו. לכבדה. איתרח. שהה מעט. נתרצית. שחשב שלא היה רוצה לכבוד אמו אלא שרוצה להזור. ארונה. שמתה. לא נפקי. שאין זה מכבוד שאחר מיתה. הנשמע. שאנשי המקום מכירים אביו ומקבלים הדברים שאומר בשמו, אבל אם אין אנשי המקום מכירים אביו ואינו נשמע שם אלא בדבר (אביו) [עצמן], יתלה הדבר בכבוד עצמו ולא בכבוד אביו שלא יהיה לאביו אלא גנאי אם יתלה בשמו. דבר שמועה. הלכה ששמע מאביו. וודאי אין הדין [כן] באמו, שאינו חייב לומר כך לא כפרה ולא זכרונו אלא כשאומר דבר הלכה ששמע ממנו, כדקתני היה אומר דבר שמועה מפיו, אבל כשאומר בשמו מילי דעלמא אינו חייב לכבדו בדברים אלו, והיינו דקתני בברייתא היה אומר דבר שמועה ולא אמר היה דובר בשמו. וכן תבין דעת הר"ם במורים פ"ו [ה"ה] שכתב היה אומר דבר שמועה כלשון הברייתא. הריני כפרת משכבו. כלומר עלי יצא כל רע הראוי לבא בנפשו. תוך י"ב חדשים. שנדונים רשעים בגיהנם, אבל מכאן ואילך כבר קבל

* נראה דצ"ל מאביך לא תקבל.

מסורת הש"ם

תוס' ר"י הזקן (המשך)

מה שקבל. משנה. כדמפרש שאם קבל החכם (אמת) [את] השמועה מאביו או מרבו אין החכם אומר כך אמר ר' פלוני אלא כך אמר לי רבי או כך אמר לי אבא מרי. אטו תורגמן וכו'. קס"ד דמקשה דה"ק שאם קבל החכם זאת השמועה מאביו של תורגמן או מרבו של תורגמן ואמר החכם כך א"ל ר' פלוני, [התורגמן] ג"כ אומר כך אמר לי ר' פלוני בשם ר' פלוני, ומשום הכי מותיב אטו תורגמן לאו בר חיובא הוא לכבד אביו או רבו לקרות שמם לומר כך אמר ר' פלוני רבי או בשם ר' פלוני רבי או בשם אבא מרי. ומשני שם אביו של חכם. כלומר ודאי אם קבל החכם מאביו או מרבו של תורגמן דינא הוא כדקאמרת, דמשנה ובריתא איירי כולה באביו ורבו של חכם, וקאמר שאע"פ שמשנה שמם התורגמן אינו משנה שמם [שהחכם אומר כך אמר אבא מרי והתורגמן אומר כך אמר ר' פלוני]. והביא זה הר"ם בת"ת פ"ד [ה"ג]. וכתב במורים פ"ו [ה"ג] היה שם אביו או שם רבו כשם אחרים מכנה את שמם, פי' שמם של אחרים, ולא ידעתי מאין הוציא זה.

איסתייעא מילתא. בעודו גחין לפניו שהניח ודרש מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך שלא היה מניח בו מקודש לכן ודרשו וי"מ שמקרא זה לבד דרש מזמור לאסף קינה לאסף מיצעי' ליה ודרש שאמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו על העליס ועל האבנים שבניתו ומתוך כך הותיר פליטה מישראל שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד ופליט וכן הוא אומר כלה ה' את חמתו וילת אש בגיון כך פירש בקונטרס אך יש במדרש[פ] שאסף אמר שירה על שטבעו בארץ שעריה משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הנהר ונפל כדה לנהר והיתה מצטערת ובוכה עד שבאתה שפחת המלך לשאוב וביקה כלי של זהב ונפל אותו כלי שם התחילה הראשונה לשורר ואמרה עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוציא שום אדם כדי שהוא של חרס מן הנהר שאינו נחשב ועכשיו מי שיוציא אותו של זהב יוציא כדי עמו כך בני[פ] קרח שהיו בלועים בארץ שטבעו בארץ שעריה אמרו שירה אמרו מי שיוציא השערים יוציא גם אותנו לכך אמר אסף מזמור שהוא ממשפחת קרח[פ]: **ר' טרפון הויא ליה אמא.** יש בירושלמי[ג] פעם אחת אמיה דר' טרפון אבדה פזמקי דידה בחגירה ולאתה ממטתה לבקשו ושם ר' טרפון ידו תחת רגליה על הקרקע שלא תנוף רגליה והיתה דוחסת על ידיו ועוד איתא בירושלמי דאמיה דר' ישמעאל כל שעתא ושעתא דהוה אתי רבי ישמעאל מבי מדרשא היתה רוחצת את רגליו והיתה שותה את המים כששמע רבי ישמעאל שהיתה עושה כך היה מסרב בדבר עד שבאת לפני חכמים והיתה קובלת על ר' ישמעאל בנה שלא היה מקיים מצות כיבוד ונבהלו חכמים בדבר ושאלו לרבי ישמעאל וספר להם המעשה וגו' לו שיתחנה לעשות רצונה ובעניין זה הוא כיבוד:

רנ

ומביאו לחיי העולם הבא אמר רבי אבהו כגון אבימי ברי קיים מצות כיבוד חמשה בני סמכי הוה ליה לאבימי בחיי אביו וכי הוה אתא רבי אבהו קרי אבבא רהיט ואזיל ופתח ליה ואמר אין אין עד[ו] דמטאי התם יומא חד אמר ליה אשקיין מיא אדאייתי ליה נמנם גחין קאי עליה עד דאיתער איסתייעא מילתיה ודרש אבימי [1]מזמור לאסף אמר ליה רב יעקב בר אבוה לאביי כגון אנא דעד דאתינא מבי רב אבא מדלי לי כסא ואמא מזגה לי [ז]היכי איעביד א"ל [א]מאמך קביל ומאבוך לא תקבל [ב]דכיון דבר תורה הוא חלשה דעתיה רבי טרפון הוה ליה ההיא [ג]אמא דכל אימת דהות בעיא למיסק לפוריא גחין [ד]וסליק להה[ה] וכל אימת דהות נחית נחית עלויה אתא וקא משתבח בי מדרשא אמרי ליה עדיין לא הגעת לחצי כיבוד כלום זרקה [ו]ארנקי בפניך לים ולא הכלמתה רב יוסף כי הוה שמע קל ברעא דאמיה אמר איקום מקמי שכינה דאתיא אמר רבי יוחנן אשרי מי שלא חמאן רבי יוחנן כי עברתו אמו מת אביו ילדתו מתה אמו וכן אביי אני [ח]והאמר אביי אמרה לי אם ההיא [ט]מרבינתיה הואי רב אסי הוה ליה ההיא אמא זקינה אמרה לי' בעינא תכשיטין עבד לה בעינא גברא ניעיין לך בעינא גברא דשפיר כותך [א] שבקה ואזל לארעא דישראל שמע דקא אזלה אבתריה אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר לי' מהו לצאת מארץ לחוצה לארץ א"ל [י]אסור[ט] לקראת אמא מהו א"ל איני יודע [י][אתרה] פורתא הדר אתא אמר ליה אסי נתרצית לצאת המקום יחזירך לשלום אתא לקמיה דרבי אלעזר א"ל חס ושלום דלמא מירתח רתח א"ל מאי אמר לך אמר ליה המקום יחזירך לשלום אמר ליה [כ]ואם איתא דרתח לא הוה מברך לך אדהכי והכי שמע לארונא דקאתי אמר אי ידעי לא נפקי ת"ר מכבדו בחייו ומכבדו במותו [ד]בחייו כיצד הנשמע בדבר אביו למקום לא יאמר שלחוני בשביל עצמי מהרוני בשביל עצמי פטרוני בשביל עצמי אלא כולהו בשביל אבא במותו כיצד [ה]היה אומר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא אלא כך אמר אבא מרי [ס]הריני כפרת משכבו [ו]והני מילי תוך שנים עשר חדש מכאן ואילך אומר זכרונו לברכה לחיי העולם הבא תנו רבנן [ז]חכם משנה שם אביו ושם רבו תורגמן אינו משנה לא שם אביו ולא שם רבו אבוה דמאן אילימא אבוה דמתורגמן אטו תורגמן לאו בר חיובא הוא אלא אמר רבא [ח]שם אביו של חכם ושם רבו של חכם כי הא דמר בר רב אשי כי הוה דריש בפירקא איהו אמר אבא מרי ואמוריה אמר הכי אמר רב אשי: [ט]ת"ר איזהו מורא ואיזהו כיבוד [י]מורא לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריעו [כ]כיבוד מאכיל ומשקה [מ]מלביש ומכסה מכנים ומוציא איבעיא להו משל

אם לוחש לו חכם דבר הלכה בשם אביו של תורגמן להשמיע לרבים בשם אומרו לא יאמר לו אבא מורי לא יאמר לו אבא מורי אלא: **אמר לו חכם דבר הלכה בשם אביו של תורגמן להשמיע לרבים בשם אומרו לא יאמר לו אבא מורי אלא קורהו בשמו: אמר לו חכם דבר הלכה בשם אביו הוא: כי הוה דרש בפירקא.** ולוחש דבר הלכה לתורגמן בשם רב אשי אביו היה אומר לתורגמן כך אמר אבא מורי: **ואמוריה.** כשהוא [נ] משמיע לרבים בשם אומרו אומר כך אמר רב אשי ואינו אומר כך אמר אביו ולדוניו של חכם: **לא עומד במקומו.** במקום המיוחד לאביו לאביו לעמוד שם בפני זקני העיר. **אינו יושב במקומו.** שהוא יושב ממש. **סותר.** שחולק עליו. **מכריע.** שאם הוא ואחר חולקים לא יאמר נראין דברי פלוני. ומסתברא דכל הני דוקא בחייו. **מאכיל.** הוא בעצמו.

ומביאו לעוה"ב. שמכבדו בדברו דברים טובים ונחומים והמלאכה מטיל עליו בלשון רכה [ג] מראה לו בזרוך השעה שאינו יכולין להתפרנס אלא ביגיעה זו. ובגמרא ירושלמי [ד] גרס מעשה בשניים מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני פעם אחת אמר לו אביו אין לך כל אלה אמר לו סבא מה איכפת לך טחון ואכול כלומר לעוס ואכול הראהו שקשה לו ושוב מעשה באחד שהיה טוחן בריחיים והיה לו אב זקן ושלח המלך בשביל אביו לצא לעבודת המלך אמר לו בנו אבא טחון ואני אלך מחתיך לעבודת המלך שאין לה קצבה: **אמשה בני סמכי הוה ליה לאבימי בחיי אביו.** ואפילו הכי כי הוה קרי ר' אבהו אבבא היה אבימי רץ ופותח לו ואינו מניח לאחד מבניו ליכנס: **אין אין.** אפתח אפתח: **איסתייעא מילתא.** בעודו גחין לפניו שהניח במדרש מזמור אחד שבספר תהלים שלא היה מניח בו קודש לכן לדורשו. וי"מ [ד] שמקרא זה לבדו דרש מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך וגו' קינה לאסף מיצעי ליה ודרש כך שאמר אסף שירה על שכילה הקב"ה אמתו בעליס ואבניס שבניתו ומתוך כך הותיר פליטה בישראל שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד וכן הוא אומר כלה ה' את חמתו וילת אש בגיון (איכה ד): **לגון אגא.** שאני [ה] אהוב לאדי ויקיר לאמי ועושין לי זאת מה אעשה: **ליון דבר תורה הוא אלשה דעביה.** אם תקבל ממנו עבודה: **אשרי מי שלא חמאן.** שאי אפשר לקיים כבודם בכל הצורך והוא נענש עליהם: **מרבניתיה.** לומנת: [ו] **נתליה לנאם.** סבור היה שדעתו לחזור למקומו לבבל: **יחזירך לשלום.** עד מקומך: **אמר ליה.** ר' אסי לר"א דלמא ת"ו מרתח רתח עלי רבי יוחנן: **הנשמע בדבר אביו למקום.** אם מכיר באנשי המקום שמקבלים אביו לחלוק לו כבוד לקבל דברים שיאמר בשמו אל יתלה הכבוד בעצמו ואפי' יודע שיכבדוהו כאביו אלא יתלה הכבוד באביו: **שלחוני בשביל אבא.** שהוא צריך לי אבל אם אינו נשמע למקום בדבר אביו כדבר עצמו אל יתלה באביו שאינו לו אלא גנאי: **הריני כפרת משכבו.** עלי יבא כל רע הראוי לבא על נפשו: **מלאן ואילך.** כבר קבל מה שקבל שאין משפטו רשעי ישראל בגיהנם אלא י"ב חדשים[ח]: **חכם משנה שם אביו רבו.** הדורש דרשה ברבים ולוחש לתורגמן והוא משמיע משנה שם אביו ושם רבו אם בא לומר דבר הלכה שאמר אביו או רבו לוחש לתורגמן כך אמר אבא מורי כך אמר רבי ומורי: **אבל לתורגמן.** המשמיע לרבים אינו משנה אלא מכנהו בשמו ואומר כך אמר פלוני: **אבוה דמאן.** אין המתורגמן משנה: **אי נימא אבוה דתורגמן.** וכתב יראה שאין נזהר בכך אלא בשם שהוא פלאי שאין הכל דשים בו אבל השמות שקורים בהם העם כגון אברהם יצחק ויעקב ומשה ואהרן וכיוצא בהן בכל לשון ובכל זמן קורא בהן לאחרים שלא בפניו [ו]אין בכך כלום. ע"כ. (שהחכם אומר כך אמר אבא מרי והתורגמן אומר כך אמר ר' פלוני). **אינו עומד במקומו.** במדרגה אחת במקום המיוחד לאביו יאמר נראין דברי פלוני. ומסתברא דכל הני דוקא בחייו. **מאכיל.** הוא בעצמו.

מסורת הש"ם

ה) [ל"ל דמעמו. (רש"ש)], ו) [בר"ן וסוף תמרא], ז) [בהגה"ש אתא אמא זקינה וכן בר"ף אמא סבתא], ח) [בכת"י: נחין קאי אימא עליוה סלקא אתא וקמנחתא וכו'. ובגירסא שלפנינו הרש"ש מגיה דל"ל וסליקא לה], ט) [תיבות וכל אימת כו' עד עליה ליתא בע"י וכן בר"ף וגא"ש ליתא], י) [בכת"י: אורנקי. ובע"ז בר"ף אזרנקי שלך. ועיין לקמן לב ע"ב], יא) [שבת סו: קלג: קלב. עירובין כט: סה. מ"ק יב. יח: יומא עח: יבמות כה. כתובות י: לט: נ. גיטין מז: ע. ע"ז כח:], יב) [מיגקא דבקה מרגוס יגוד' מרבנייתא דרבנקה עדין], יג) [כתובות קיא ע"ב], יד) פי' המתין, טו) [בכת"י: אם. ונדלכ"ל], טז) ת"כ פרשה קדושים פרשה ח, יז) [בע"י הגירסא מלבש ומנעל מכנים וכו'], יח) [ברש"י שבע"י: ומלאה], יט) [שם: גרמיקין], כ) [שם: שבמקבלא], כא) [שם: שאני יחיד ואהוב. ועיין רש"ל], כב) [שם וסוף ד"ה: אתרם. שתמין:], כג) [עדיות פ"ג מ"ין], כד) [בדפו"ר: משמעיה], כה) [בכת"י שבכת"י: אם היה אביו חכם וחכם אחר נחלק עמו בדבר הלכה לא יאמר הכן נראין דברי אותו פלוני המחולק נגד אביו], כו) [בגא שבע"ל אליהו רבא פ"ג], כז) [עיין רש"ש], כח) [עי' תוס' ב"ב טו ע"א ד"ה ועל ידי], כט) [דפרקין ה"ז (כ.). ובפאה פ"ז ה"ח], ל) [עי' ירושלמי פאה פ"ז ה"ז ובר"ן כלן],

תורה אור השלם

1. מִזְמוֹר לְאָסָף אֱלֹהִים
בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלָתֶךָ טִמְּאוּ
אֶת הֵיכַל קָדְשֶׁךָ שָׂמוּ
אֶת יְרוּשָׁלִַם לְעִיִּים:
תהלים עט א

הגהות הגר"א

[א] גמ' רב אבי הוה כו' שבקה כו'. מעורפת היתה. רמב"ם. (הגר"א בספרו הל' פסוקה על הרא"ש):

מוסף רש"י

הריני כפרת משכבו. יסורין הבאין עלי לכפרתו יהיו, ולשון כבוד הוא זה, כשהוא מוכיר אביו או רבו לומר מיתתו לרע לומר כן (סוכה כ.).

תוס' ר"י הזקן

מאימך קביל. דהואיל והיא רוצה בכך רצונה זה כבודה ד). *ואע"פ שלא תקבל מאביך, שהוא חכם ריש לחוש שלפעמים יהיה לו חלישות הדעת על זה. גברא. בעל. נעיין. נראה ואבקשנו לך. דשפיר. יפה. והכיר שנטרפה דעתה וברח שלא יוכל לצאת ידי שמים. לקראת אמו. לכבדה. איתרח. שהה מעט. נתרצית. שחשב שלא היה רוצה לכבוד אמו אלא שרוצה להזור. ארונה. שמתה. לא נפקי. שאין זה מכבוד שאחר מיתה. הנשמע. שאנשי המקום מכירים אביו ומקבלים הדברים שאומר בשמו, אבל אם אין אנשי המקום מכירים אביו ואינו נשמע שם אלא בדבר (אביו) [עצמן], יתלה הדבר בכבוד עצמו ולא בכבוד אביו שלא יהיה לאביו אלא גנאי אם יתלה בשמו. דבר שמועה. הלכה ששמע מאביו. וודאי אין הדין [כן] באמו, שאינו חייב לומר כך לא כפרה ולא זכרונו אלא כשאומר דבר הלכה ששמע ממנו, כדקתני היה אומר דבר שמועה מפיו, אבל כשאומר בשמו מילי דעלמא אינו חייב לכבדו בדברים אלו, והיינו דקתני בברייתא היה אומר דבר שמועה ולא אמר היה דובר בשמו. וכן תבין דעת הר"ם במורים פ"ו [ה"ה] שכתב היה אומר דבר שמועה כלשון הברייתא. הריני כפרת משכבו. כלומר עלי יצא כל רע הראוי לבא בנפשו. תוך י"ב חדשים. שנדונים רשעים בגיהנם, אבל מכאן ואילך כבר קבל

* נראה דצ"ל מאביך לא תקבל.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

משל מי. מאכילו ומשקהו ומכבדו: **מאי נפקא ליה מיניה.** מאי חסרון כיס איכא לגביה: **פודין זה לזה מעשר שני.** אם יש לאביו מעשר שני ג) פודה הבן משלו לצורך אביו בלא חומש ולא אמרי' הרי הוא כגופו שהרי הוא אוהבו ומזונותיו עליו ולא אחר ניחו לגביה והרי הוא כמי שפודהו הוא בעצמו: **ומאכילין זה לזה מעשר עני.** אם יש לבן מעשר עני לחלק לעניים מאכילו לאביו אם אביו עני וכן כולם אע"פ שחייב עליו כגופו ואם לא היה בידו מעשר זה היה נותן לו מזונות משלו: **להעדפה.** עליו מוטל להאכילו ולהשקותו מדה בינונית ואם אביו צריך לסעודה יתירה יאכילנו מעשר עני: **שיטול אביו ארנקי בו'.** ואי אמרת כבוד האב על הבן בחסרון כיס אינו אלא משל אב אם כן האי ארנקי דקאמר רבי אליעזר משל אב הוא ומאי נפקא ליה מיניה להכלימו: **ודלמא רתח.** ואמר לאבוה מידי בריתחיה: **וקא עבר.** רב הונא: **משום לפני עור.** שגורם לבנו לחטוא: **בפומבייני.** במקום התפילה שאינו נחסר מדמיו בכך כגון בשוליו: **הנשרפין בנסקלין.** משמע אחד מן הנשרפין נתערב בנסקלין הרבה וקיי"ל (סנהדרין ד' עט:) כל חייבי מיתות שבתורה שנתערבו ואין ידוע איזה מהן בקלה ואיזה מהן בחמורה כולן יצאו בקלה שאין אתה רשאי למשוך את הקל לענוש חמור שלא נתחייב בו: **רבי שמעון אומר ידונו בסקילה.** שהיא קלה דאית ליה לרבי שמעון שריפה חמורה מסקילה וטעמא מפרש בסנהדרין (דף נ.): **אמר ליה רב יהודה בריה.** דרב יחזקאל אבא לא תתנייא הכי הנשרפין בנסקלין והוו נסקלין רובא דא"כ אמאי תלית טעמא משום דשריפה חמורה מיפוק לי דליכא למימר כולן בשריפה דא"כ אזלא לך בתר מיעוטא: **הנסקלין בנשרפין.** דאע"ג דנשרפין רובא ידונו בסקילה מפני שהיא קלה: **הא רבנן הוא דקאמרי ליה לרבי שמעון בו'.** אמ' דקאמרי שהסקילה חמורה לאו טעמא יהבי למילתייהו אלא הכי אמרי ידונו בשריפה בתר רובא ודקאמרת דידונו בסקילה להקל עליהם אין אתה מיקל אלא מחמיר שהסקילה חמורה: **לא פימא לאבוך הכי.** להודיעו פתאום שהוא טועה דקאמרת לי' לא תתנייא הכי: **כך כתוב בתורה לעורי קא מצער ליה.** והרי הוא כאומר לו עברת על ד"ת: **מקרא כתוב בתורה כך.** ואומר לו המקרא כמו שהוא כתוב והוא עצמו יבין שטעה: **אבא אומר השקיני מים.** ויש מלוה אחרת לפני לעשות כגון לקבור את המת או לויה: הכא

רב יהודה אומר משל בן. מדקתני ר"י למ"ד משל בן אם נזדמן לו כיבוד אב ואבילת עצמו ואבילת חבירו כילד יעשה אם יעסוק בכבוד אביו הלא אבילת חבירו קודמת כדאמרינן בחלו מציאות (ב"מ דף לב.) יכול אמר לו אביו אל תחזיר יכול ישמע לו ת"ל וכו' והיינו אל תחזיר שאומר לו עסוק בכבודי דאל תחזיר בחנם לא אצטריך קרא משמע א"כ דאבילת חבירו קודמת לכיבוד אב ואם יעסוק באבילת חבירו הרי אבילתו קודמת דכתיב (דברים טו) אפס כי לא יהיה בך אביון (ב"מ ב: לב.) אלך קודם לכל אדם ואם יעסוק באבילתו הרי כבוד אביו קודם למאן דאמר משל בן ומלאה לר"י שיעיר כבוד אביו ואבילת חבירו ויעסוק באבילתו דהא דאמר כיבוד אב קודם היינו דוקא להעיר לאביו לעשות לרוחו בממונו[א] לפי שזהו גוף הכיבוד[ב] אבל באבילתו כיון שאין האב נהנה באבילתו עצמה[ג] אין הבן חייב להספיד אבילתו בשביל אביו ואע"ג דאמרינן בסמוך כדי שיטול ארנקי ויטול ליס ואינו מכלימו למ"ד משל בן התם מיירי באותו ענין שיש לאב קורת רוח בכך כגון שזורקו ליס למירמה אימתא אאיעבי בימיה דאי לאו הכי אם בחנם משליך רשע הוא[ד] דעובר בבל תשחית ואפילו היכא דשוגג הוא ומשליכו בחמתו מ"מ נהנה בהשלכת ארנקי ומש"ס אין להכלימו: **אורו ליה רבנן לרבי ירמיה כמ"ד משל אב.** משמע שכך הלכה וכן פסק בשאלתות דרב אחאי בפרשת וישמע[ה] (סוף סימן מ) ופסק היכא דליית ליה לאב ואית ליה לבן מייב הבן לזון אביו וכן פסק ר"י וכ"מ דאם אין לאב ממון והבן יש לו לדאיך הבן לפרנסו משלו דלא יהא אלא אחר כדאמר בנערה שנתפתתה (כתובות דף מט:) ו) דרב אחפייה לההוא גברא ואפיק מייניה ארבע מאה זוזי לצדקה ועוד דאמרינן בירושלמי[ה] אמר רבי יוסי הלוואי דהויין כל שמעתתי ברירי לי כהך שכופין את הבן לזון את אביו ועוד ראיה מהא דאמר בירושלמי דרבי יונתן ורבי יאשיה הוו קאזלי באורחא אתא ההוא גברא וקא נסק לכרעיה דרבי יונתן אמר מאי האי אמר ליה דאמרי ליה זיל נעוק בני כיסתא כלומר הוריתי לו שיעשה כל כך שיפרנסנו בנו א"ל אמאי לא אכפי' מר אמר ליה כגון זו כופין בתמיה אמר ליה את צריכת לכך פירוש וכי לא ידעת דכופין פשיטא דכופין ועוד ראיה מירושלמי שהבאתי למעלה[ו] כבד את ה' מהונך אם יש לו ממון מייב ואם לאו פטור ובכיבוד אב ואם נאמר כבד את אביך ואת אמך יתיר דמשמע בין יש לו הון ובין אין לו הון[ז]:

דמחיל ליה ליקריה. וצריך לומר שהוויעו קודם לכן שלא יהא כמו נתכוין לאכול [נבשר] חזיר ועלה בידו בשר טלה דאמר לקמן בפ' בתרא (דף פח:) שצריך מחילה וכפרה: **ותיפוק לי משום דרובא נסקלין נינהו.** לפוס ריסטא ה"ק ואפילו היתה סקילה ממורה היו נסקלים ואין זה נכון לפרש שלפי מה שמגיה הנסקלים בנשרפים אף על גב שנשרפים רובן הן בסקילה לפי שהיא קלה אלא הכי פירושו למה לי שריפה חמורה אפילו הס שוות תיפוק לי משום דרובא נסקלים נינהו:

משל מי רב יהודה אמר [ט]משל בן רב נתן בר אושעיא אמר [א]משל אב אורו ליה רבנן לרב ירמיה ואמרי לה לבריה דרב ירמיה כמ"ד משל אב מיתיבי נאמר [1]כבד את אביך ואת אמך ונאמר [2]כבד את ה' מהונך מה להלן בחסרון כיס אף כאן בחסרון כיס[ב] ואי אמרת משל אב מאי נפקא ליה מיניה לביטול מלאכה ת"ש [ג]ב' אחים שני שותפין האב ובנו הרב ותלמידו פודין זה לזה מעשר שני [3]ומאכילין זה לזה מעשר עני ואי אמרת משל בן נמצא זה פורע חובו משל עניים לא צריכא להעדפה אי הכי היינו דקתני עלה אמר רבי יהודה [ד]תבא מאירה למי שמאכיל את אביו מעשר עני ואי להעדפה מאי נפקא מינה אפילו הכי זילא ביה מילתא ת"ש [ג]שאלו את ר"א עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם [ה]כדי שיטול ארנקי ויזרקנו לים בפניו ואינו מכלימו ואי אמרת משל אב מאי נפקא ל' מיניה בראוי ליורשו וכי הא דרבה בר רב הונא דרב הונא קרע שיראי באנפי רבה בריה אמר איזול איחזי אי רתח אי לא רתח ודלמא רתח [ו]וקעבר [3]אלפני עור לא תתן מכשול [ז]דמחיל ליה ליקריה [ח]והא קעבר משום [4]בל תשחית דעבד ליה בפומבייני ודילמא משום הכי לא רתח דעבד ליה בשעת ריתחיה: [ט]מתני ליה רב יחזקאל לרמי בריה הנשרפים בנסקלים רבי שמעון אומר ידונו בסקילה שהשריפה חמורה אמר ליה רב יהודה בריה אבא לא תיתנייא הכי מאי איריא [י]שריפה חמורה תיפוק לי דרובא נסקלים נינהו אלא [כ]הכי איתנייא הנסקלים בנשרפים א"ל אי הכי אימא סיפא וחכמים אומרים [יא]ידונו בשריפה [יב]שהסקילה חמורה מאי איריא דסקילה חמורה תיפוק לי דרובא נשרפים נינהו א"ל התם רבנן הוא דקאמרו ליה לר"ש דקאמרת שריפה חמורה לא סקילה חמורה א"ל שמואל לרב יהודה [יג]שיננא[ל] [ח]לא תימא ליה לאבוך הכי דתניא הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה אל יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא אומר לו אבא כך כתוב בתורה כך כתוב בתורה צעורי קא מצער ליה אלא אומר לו [יד]אבא מקרא כתוב בתורה כך אלעזר בן מתיא אומר אבא אומר השקיני מים ומצוה לעשות מניח אני כבוד אבא ועושה את המצוה שאני ואבא חייבים במצוה איסי בן יהודה אומר אם אפשר למצוה ליעשות ע"י אחרים תיעשה על ידי אחרים וילך הוא בכבוד אביו אמר רב מתנה [יט]הלכה כאיסי בן יהודה א"ר יצחק בר שילא א"ר מתנה אמר רב חסדא [כ]האב שמחל על כבודו כבודו מחול הרב שמחל על כבודו אין כבודו מחול ורב יוסף אמר [לא]אפי' הרב שמחל על כבודו כבודו מחול שנאמר [5]ויי' הולך לפניהם יומם אמר רבא הכי השתא התם הקדוש ב"ה עלמא דיליה הוא ותורה דיליה היא מחיל ליה ליקריה הכא

מוסף רש"י

מאירה. חסרון כמו לרעת ממתלת (דברים כח כ). הנשרפים בנסקלים. משמע כגון דהוו נסקלין רובא ואיערבא בהו מיעוטא נשרפין (סנהדרין פ:). אמר ליה רב יהודה בריה. רב יהודה רביה דר' יחזקאל אבוה הוה (לקמן לג:). תיפוק ליה דרובא נסקלים נינהו. היכי נקט טעמא משום דאי אתה רשאי למושכו למיתה תמוהה, אלא הכי נדייניהו בסקילה בתר רובא (סנהדרין שם). הנסקלין בנשרפין. דאע"ג דנשרפין רובא, מדתני לר' שמעון בסקילה מפני שהשריפה חמורה (שם). אע"ג דרובא דהוי נשרפין דקתני נסקלין נשרפין משמע חד נקלל שנתערב בנשרפין טובא אפ"ה לר' שמעון ידונו כולן בסקילה מפני שהשריפה חמורה (שם עט:). התם רבנן הוא דקאמרו. דקא מפיימי רבנן שהסקילה חמורה, לאו למיתב טעמא למילתייהו מפיימי הכי, אלא הכי קאמרי ידונו בשריפה כדייניהו בתר רובא, ודקאמרת למיזל בתר מיעוטא משום דשריפה חמורה ואין אנו רשאין למשוך את הקלים, לאו חמורה היא אלא קלה היא (שם פ:). לא תימא ליה לאבוך הכי. להודיעו שהוא טועה בדבר המכסוף ומלטער (שם פא.). כך כתוב בתורה. קס"ל בתמיהה קאמר וכי כך כתוב בתורה, צעורי קא מצער ליה. המביישו ואומר וכי יפה אתה עושה (שם). אלא. בגימוחא אומר לו מקרא האמור בתורה ואומר לו אבי מקרא כך וכך כתוב בתורה, והוא עצמו יפוס על לבו על מה מגיהו, והכי נמי אין לך לומר לאחיך לא תתנייא הכי (שם).

מוסף תוספות

א. כגון שחוט לי בחמתך. תוס' ב"מ לב. ב. דאביו נהנה מגוף הבהמה. שם. ג. שאינו נהנה מן האבידה שמפסיד הבן אע"פ שהוא נהנה שהיה מכבדו בדבר אחר בשעה שמחזיר האבידה. תוס' הרא"ש. שגם לאב קשה האבידה. תוס' ב"מ לב. ד. דעובר בבל תשחית ואין חייב לכבדו בזה. תוס' הרא"ש. ה. אפי' הוא מחזר על הפתחים והאי דאמרי אפי' מחזר על הפתחים לא שיתן לו ממונו ויחזור על הפתחים אלא בגופו מכבדו ובטל מלאכתו ומתוך זה צריך לחזר על הפתחים. תוס' הרא"ש. ועי' מהרש"ל.

מוסף הש"ס

ג) [לעיל ל ע"ב, ע"ש], ד) תוספתא דמעשר שני פ"ד ה"ו, ה) [לעיל לא. ע"ש היטב], ו) נדה מ. ב"מ ה: ע"ז ו: [מו"ק יח. ע"ש], ז) שבת קכט. קמ:, ח) סנהדרין פ:, ט) [בכמ"י ופסנהדרין: דשריפה], י) ע"ש, יא) [ברכות לו. וש"נ], יב) [עמ"ש בס"ד תגיגה טו: על הגליון], יג) [בדפו"ר: פוהרו], יד) [בדפו"ר: לפניו], טו) [בכ"י שבי"ף נוסף: שאם יסקהו יתבטל מלאותה מלוה], יז) [מבמיס ל: בד"ה חנמה הענף כו' הגיהו תוס' בגעיא זו בספק וע' תוס' ב"מ לג. ד"ה אבידתו], יח) [יתכו. כ"ה בתוס' הכל"ש], יט) לפניו אם אתא דרבא אכפייה לרב נתן, כ) [דפרקין ה"ז], כא) [לא ע"ב בד"ה כבד].

תורה אור השלם

1. כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכֻן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ:
שמות כ יא
2. כַּבֵּד אֶת יְיָ מֵהוֹנֶךָ וּמֵרֵאשִׁית כָּל תְּבוּאָתֶךָ:
משלי ג ט
3. לֹא תָקִלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ:
ויקרא יט יד
4. כִּי תְצוּר אֶל עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתָפְשָׂהּ לֹא תַשְׁחִית אֶת עֵצָהּ לְנִדַּח עָלָיו גַּרְזֶן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֵל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לָבֹא מִפָּנֶיךָ בַּמָּצוֹר: דברים כ יט
5. וַיְיָ הֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לַנְחֹתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לָלֶכֶת יוֹמָם וָלָיְלָה: שמות יג כא

גליון הש"ס

גמ' משל בן. ע' כר"ש פ"ש מ"ש דפאה: שם דמחיל ליה ליקריה. ע' טורי אבן מגילה כח ע"ש ד"ה מ"ת משגאי:

תוס' ר"י הזקן

לבטול מלאכה. שנתבטל ממלאכתו כשמאכילו. [מעשר שני] בלא חומש. דאחר הוא ולא קרינן כי יגאל איש ממעשרו ויסף חמישיתו [ראה ויקרא כז, לא]. ומאכילים. אם האחד עני. פורע חובו. עליו מוטל להרנסו. להעדפה. שרשאי להעדיף מזונותיו ממעשר עני ולא הוי פורע חובו, שאם הוא נותן לו די ספקו כמו שמוטל עליו. מאי נפקא לן מינה. הרי הוא נותן לו מה שמוטל עליו ליתן. והלכתא משל אב. [וכתב הרי"ף דשדרו] ממתיבתא זקן

שמד א מיי' פ"ו מהל' ממרים הל' ג סמג עשין קי טוש"ע י"ד סי' רמ סעיף ה:
שמה ב מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל' יא:
שמו ג מיי' פ"ו מהל' מתנות עניים הלכה יג:
שמז ד טוש"ע י"ד סי' רמ סעי' ה בהג"ה:
שמח ה מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה ז טוש"ע י"ד סי' רמ סעי' ח:
שמט ו ז מיי' פי"ד מהלכות סנהדרין הל' ד והל' ו:
שנ ח מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה יא טוש"ע י"ד סימן רמ סעיף יא:
שנא ט מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה יא טוש"ע שם:
שנב י מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעי' יב:
שנג כ מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' יט:
שנד ל מיי' פ"ה מהל' מ"ת הל"ל טוש"ע שם סימן רמב סעיף לב: